



1. Referentie

Referentie	Dehertogh, B., Mortelmans, D. & Ottoy, W. (2005). <i>Scouting: meer dan jeugd bewegen alleen?</i> Onuitgegeven onderzoeksrapport, UA, Faculteit Politieke en Sociale wetenschappen, Vakgroep Communicatiewetenschappen.
Taal	Nederlands
ISBN - ISSN	/
Publicatievorm	Onderzoeksrapport

2. Abstract

Sinds het ontstaan van Scouting is er heel wat veranderd voor het verenigingleven. De toenemende differentiatie van het vrijetijdsaanbod heeft de jeugd uiteindelijk niet weerhouden zich aan te sluiten bij jeugdbewegingen. De aard van het lidmaatschap is evenwel gewijzigd. Men spreekt wel eens van de 'zappende jeugd', die kortstondige en meer vrijblijvende engagementen aangaat. De lidmaatschapscijfers tonen echter aan dat het veld zich goed heeft aangepast. VVKSM, het Vlaamse Verbond voor Scouts en Meisjesgidsen, heeft de afgelopen jaren een diepgaand vernieuwingsproces ondergaan en neemt ook vandaag een zelfkritische houding aan.

In dit onderzoek, in opdracht van VVKSM, willen de onderzoekers te weten komen of de pedagogische principes door de leiding verankerd worden in de wekelijkse werking en in welke mate dit gebeurt via de communicatiekanalen van VVKSM. Is er een draagvlak bij de leiding voor de ontwikkelde doelen en methoden van VVKSM? Via een product-effectenonderzoek werd de stem van de leiding gehoord rond de pedagogische thematiek, die een neerslag kreeg in diverse documenten zoals handboeken en brochures. Verder zal het onderzoek ook een blik werpen op de 'collectieve identiteit van Scouting'. Naast de pedagogische basispijlers zijn er immers nog andere principes, waarden, normen, tradities, etc. die een invloed hebben op de manier waarop wordt omgegaan met leden en die zorgen voor een wij-gevoel. Hoe bekijken jeugdwerkers hun taak? Wat proberen ze te bereiken als leiding? Op welke manier zetten ze die ideeën om in de praktijk? Stemmen de doelstellingen en methodieken van leiding overeen met die van VVKSM? Met het onderzoek zal VVKSM een beter inzicht krijgen op de wekelijkse werking, hoe de leiding zich inzet voor Scouting en met welke visie in het achterhoofd ze dit doen.

3. Trefwoorden

Thema('s)	Vrije tijd
Trefwoord(en)	Jeugdwerk, vrijetijdsbeleving, vrijwilligerswerk

4. Onderzoeker

Opdrachtgever	VVKSM
Onderzoeker(s)	Britt Dehertogh, Dimitri Mortelmans, Winfried Ottoy Universiteit Antwerpen Faculty of Social and Political Sciences Sint-Jacobstraat 2 2000 Antwerpen www.ua.ac.be/psw

5. Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	Is er een draagvlak bij de leiding voor de ontwikkelde doelen en methoden van VVKSM? Worden de pedagogische principes door de leiding verankerd in de wekelijkse werking? In
-----------------	--

	welke mate gebeurt dit via de communicatiekanalen van VVKSM? Wat is het effect van diverse producten op de dagelijkse praktijk in Scouting? Komt de visie van de leiding overeen met deze van VVKSM zoals opgetekend in publicaties?
Hypothesen	/

6. Methode

Onderzoeksmethode	Kwantitatief effectenonderzoek met schriftelijke survey in de vorm van een webenquête (ontvangersonderzoek).
Onderzochte groep	Actieve leden (als leider of groepsleider) van VVKSM. Het totale leidingaantal is 10730. 1893 actieve leiders en groepsleiders, vanaf 18 jaar, stuurden een bruikbare webenquête terug (17,6% van het totale leidingbestand van VVKSM).
Bereik	Regionaal (Vlaanderen)

7. Resultaten

Algemene waarden en vrijetijdsbesteding	De meeste leiding beschouwt zichzelf als niet heel gelovig. 42,6% zegt nooit naar religieuze diensten te gaan. De leiding is weinig individualistisch ingesteld. Meer dan 90% van de leiding scoort onder de helft op de schaal van utilitair individualisme, de meesten bevinden zich zelfs aan het uiterste van de dimensie. De gelijkheidsopvatting overheerst. Ongeveer 10% heeft een score lager dan 50, wat wijst op een traditionele genderopvatting. Er is een middelmatig vertrouwen in de instellingen. De meeste gemiddelden liggen rond 5,5 (0-10). Vertrouwen in de politie en het rechtssysteem scoren het hoogst, in de politici het laagst. Op een schaal van 10 gaf ongeveer 75% aan eerder links te zijn. Waarden als zelfontplooiing en zelfontwikkeling worden zeer belangrijk gevonden. Het allerbelangrijkste zijn vrienden. 99,3% vindt deze belangrijk. Financiële aspecten worden minder belangrijk gevonden. 83,6% wil het financieel goed hebben, maar slechts 3 op 10 vindt het belangrijk om veel geld te verdienen. In vergelijking met de gemiddelde Vlaamse jongeren, nemen ze meer radicale standpunten in: ze zijn linkser, minder individualistisch en minder traditioneel over rolpatronen. Dit heeft misschien te maken met het relatief hoge opleidingsniveau van de leiding (en hun ouders). Bij zo'n 60% is Scouting de favoriete vrijetijdsbesteding. Een kleine 20% heeft Scouting niet in zijn top 3 van favoriete vrijetijdsbestedingen opgenomen.
Engagement en motivatie	Meer dan 6 op 10 jongeren besteden 3 tot 9 uren per week aan Scouting, vergaderingen inbegrepen. Een kleine groep van ongeveer 4% geeft toe meer dan 15 uur wekelijks in leiding te steken, terwijl minder dan 3 uur zelden voorkomt. De overige leiding engageert zich elke week 9 tot 15 uur. Er zijn hierbij verschillen naargelang de tak. Leiding van oudere takken en vooral groepsleiding steken meer tijd in hun werking. Gemiddeld wordt de meeste tijd (11 uur per maand) aan takvergaderingen besteed. Aan de groepsraad en groepsactiviteiten wordt minder tijd besteed. Ongeveer 63% zegt een extra taak op zich te nemen, meestal een taak binnen de groep. Ongeveer 9% zegt nog andere taken te vervullen. Er is een positief verband tussen de wekelijkse tijdsbesteding in Scouting en het al dan niet opnemen van een extra taak. Meer dan 90% geeft volgende redenen aan om in leiding te staan: hobby die men graag doet, goede sfeer, zich thuis voelen, sociale contacten en bezig zijn met kinderen en jongeren. De grote meerderheid wil ook graag meedoen aan de opvoeding van kinderen door in leiding te staan. Deze redenen komen deels overeen met de doelstellingen van VVKSM. 38% heeft nog nooit aan stoppen gedacht. 60% hiervan vindt Scouting eerst en vooral plezierig. 4 op 10 heeft er wel al aan gedacht met als belangrijkste reden dat Scouting moeilijk combineerbaar is met studie of werk. Bij 1 op 5 speelt tijdsgebrek, een slechte groepssfeer of conflicten een rol. Naargelang Scouting lager of niet in de top 3 van favoriete vrijetijdsbestedingen staat, is er een groter aandeel dat ooit al eens aan stoppen dacht.
Pedagogische visie	Volgens leiding zijn respect voor anderen (26,6%), samenwerking (16%) en sociale vaardigheden (10%) de belangrijkste eigenschappen om door te geven. Verder zijn ook zelfstandigheid (8,7%) en verdraagzaamheid (6,6%) belangrijk. De pedagogische visie van leiding sluit sterk aan bij de filosofie van Scouting. 4 van de 5 pedagogische principes krijgen een prominente plaats bij de leiding. Over de takgrenzen heen zijn weinig verschillen merkbaar. Wel daalt de aandacht voor sociale vaardigheden en stijgt deze voor verantwoordelijkheidszin en zelfstandigheid naarmate leden ouder worden. De belangrijkste redenen voor leden om zich te engageren zijn 'band met andere leden' (78%), 'vergaderingen' (66,7%) en 'kamp' (58,4%). Zowel voor leden als leiding is de sociale dimensie de doorslaggevende factor. Als er problemen of conflicten zijn, situeren deze zich meestal binnen

	de leidingsploeg. Ook bij leden loopt het wel eens spaak. Hierbij is een leeftijdsgebonden shift (van pesten en uitsluiten tot grensoverschrijdend gedrag met genotsmiddelen).
Groeps- en takorganisatie	Meer dan de helft van de takleidingsploegen komt wekelijks samen, één derde op maandelijkse basis. Een klein percentage doet dit minder dan één keer per maand. Een zeer beperkt aantal (11%) werkt met een groepsleidingsploeg. Deze komen bijna allemaal (34 van de 36) maandelijks tenminste één keer samen. Dit impliceert dat de overige 89% van de groepsleid(st)ers alleen een groep leiden. Gemiddeld wordt één keer per maand een groepsraad gehouden. In 77,3% van de groepen moet leiding verplicht aanwezig zijn. De takraden worden meestal gehouden in een lokaal. De meeste takken hebben een takverantwoordelijke. Het belangrijkste thema op takraden is het voorbereiden van de wekelijkse vergaderingen. Op de tweede plaats komt het maken van een programmabrief. Evaluatiemomenten als overleg over leden en bespreking vorige vergadering komen respectievelijk op de derde en vijfde plaats. Een ander element is het informeren over wat collega's na de takraad nog op het programma hebben staan. Vier thema's vormen een onderdeel van een groepsraad: groepsactiviteiten, planning weekends en kampen, groepsevaluatie en beheer groeps materiaal. Bij de helft van de groepen blijkt het doen van voorstellen op een groepsraad zowel door de groepsleiding als door de andere leiding te gebeuren. Inspraak en overleg zijn zeer belangrijk. De leiding geeft een zeer gematigde score aan de besluitvormingsprocedure in hun groep. 65% vindt dat de beslissingsprocedure eerder ordelijk verloopt, volgens de overige 35% gebeurt dit eerder chaotisch. 40,1% van de groepen heeft de gewoonte iemand van buitenaf uit te nodigen op de groepsraad. Het is duidelijk een typische taak van de groepsleiding om vragen omtrent verzekeringen te beantwoorden, 67% contacteert de groepsleiding. Slechts 3% vindt het niet zijn taak iets van verzekeringen af te weten. Bijna alle leiding is ervan overtuigd dat lichamelijke schade verzekerd is door VVKSM. Over andere onderwerpen twijfelt men. De meerderheid van de groepen opent en sluit de vergaderingen met de eigen tak (respectievelijk 56,5% en 71,2%). Het openen is ook vaak een groepsgebeuren (35,5%). Bij bijna een derde is de formatie een vaste waarde bij vergaderingen. Ook patrouillekreten komen bij bijna een vierde aan bod. Bij de sluiting is het geven van een scoutshand bij een derde een vaste waarde. In de meeste groepen (39%) worden de vergaderingen op zondagnamiddag gehouden. Meer dan de helft verkiest een ander tijdstip (vooral zaterdagnamiddag en zondagvoormiddag). Bij ongeveer 17% wordt het uniform niet gedragen. In alle andere groepen wel, al verschilt de invulling ervan sterk van groep tot groep. Het dragen van een das blijkt meest verplicht te zijn (84,3%). Ook het hemd (70,4%) en de groene broek (51,4%) zijn veelal verplicht. Bij kapoenen wordt het meest soepel hiermee omgegaan. In gouv Antwerpen wordt het uniform veel vaker als verplicht beschouwd.
De communicatie-dragers	Het merendeel van de takleiding kent het eigen boek. Het takhandboek is in 55,6% van de takken aanwezig. Slechts 48% zegt hier gebruik van te maken, meestal om spelideeën op te doen of problemen op te lossen. Het wordt meer gebruikt bij jinbegeleiding en groepsleiding. De meesten gebruiken vooral het handboek van hun eigen tak. Het bezit en gebruik ervan stijgt met de beschikbaarheid en de leeftijd, het verschil tussen de jongste en oudste leiding is erg groot (20,5%). Meestal komt leiding via groepsleiding in contact met takhandboeken. Naarmate de leiding ouder is, hebben ze van meerdere cursussen gehoord en hebben ze ook meer vorming gevolgd. De meesten beschouwen dit als een leerrijke ervaring waarop veel nieuwe ideeën worden opgedaan en veel nieuwe mensen worden ontmoet. De mate van aanmoediging voor het volgen van vorming is belangrijk. In alle gouv wordt het volgen van vorming aangemoedigd. 78,8% geeft aan dat vormingscursussen aangeraden worden. Ook het al dan niet volgen van vorming door andere leiding beïnvloedt de participatie aan cursussen. Bijna alle leiding (95,9%) heeft de website van VVKSM al bezocht. Het gebruik ervan stijgt met de leeftijd. Vooral de spelideeën, de weekend- en kampplaatsen en de administratieve hulpmiddelen zijn veel bezochte items. Het "kampvisum" (jins) is het best gekende takgerelateerde product (95,8% kent het) en het wordt door bijna iedereen (92% van diegenen die het kennen) gebruikt. Tot 75% kent en gebruikt het organisatorisch handboek voor de groepsleiding en de brochure "Veilig gedropt" voor givervorming. Slechts een derde kent de brochure "Ouder worden" (kapoenen). Ze wordt door 1 op 10 jaarlijks uitgedeeld aan ouders. Bij de andere takken kent meestal meer dan de helft het takgerelateerde product. "Het Jungleboek" blijkt veel populairder te zijn dan "het Kalisandraverhaal" en wordt door meer dan 80% gebruikt omdat het traditie is. Het gebruik van het handboek, het raadplegen van de website en het volgen van vorming vertoont een positieve samenhang. Het hanteren van communicatiedragers staat niet los van elkaar. Betrokkenheid bij communicatiedragers is voor de meesten klein tot middelmatig.

	Indien men meer geëngageerd is, ligt de communicatiebetrokkenheid hoger. Oudere leiding vertoont een grotere betrokkenheid. In bepaalde gouden worden communicatiedragers meer geraadpleegd. Gouw Limburg en Op-Sinjoor trekken de lijn, Oost-Brabant en Land Van Egmont vertonen de minste betrokkenheid.
Het effect van de communicatie	Van de drie besproken thema's blijkt vooral 'leefmilieu' gedragen te worden. De leiding blijkt veel belang hecht aan leefmilieu en daar de leden ook op wijst. Levensbeschouwing is niet zo van belang voor de individuele leiding. 62,7% vindt de K in VVKSM niet belangrijk. Diegenen die er geen belang aan hechten zijn sterker vertegenwoordigd (34,7%) dan de leiding die dit wel (zeer) belangrijk vindt (22,3%). Toch houdt slechts een kleine minderheid geen groepsnis of ander bezinningsmoment. 53,5% geeft aan dat een groepsnis wordt gehouden. Van het thema 'Vlaanderen' kan gezegd worden dat het voor de meeste respondenten geen deel uitmaakt van het 'leiding zijn' binnen VVKSM, hoewel er regionale verschillen zijn. De eerste basispijler medebeheer is aanwezig in de meeste groepen en is sterk progressief gebonden. Oudere leden krijgen vaker inspraak. De raden en het parlement voor de oudere takken hebben echter weinig succes. Leden en leiding engageren zich om de gemaakte afspraken binnen hun groep na te komen. Wanneer leden dit niet doen, kunnen ze veelal een opmerking van de leiding verwachten. Er worden ook wel eens straffen uitgedeeld waarbij, afhankelijk van de leeftijd, ook de nodige uitleg wordt gegeven. De leiding verwacht een verwittiging van de leden wanneer die niet naar de vergadering kunnen komen. Wanneer leden er geen zin in hebben, zal de leiding zelf proberen de leden te overtuigen om weer mee te doen. Naarmate de leden ouder zijn, zal ook de groepsdruk ingeroepen worden. De progressieve takwerking van VVKSM komt tot uiting binnen de basispijler zelfwerkzaamheid. Naarmate de leden ouder worden, mogen ze meer en complexere taken en activiteiten zelf uitvoeren en krijgen ze dus meer verantwoordelijkheid. Spontaniteit en creativiteit wordt gestimuleerd. Wanneer leden spontaan een activiteit starten, zal de leiding hieraan participeren, doch dikwijls de geplande activiteit niet volledig opzijshuiven. De basispijler dienst komt op verscheidene manieren terug. Zo kan men zich inzetten voor een lokaal sociaal project, of deelnemen aan nationale acties. Een kleine minderheid van de groepen blijkt zich hiervoor te engageren. Dienst impliceert ook je inzetten voor een vlote takwerking met respect voor iedereen. Wanneer leden gepest worden, zoekt de leiding meteen naar een oplossing. Leden die een beetje anders zijn, wordt meestal volt aanvaard en betrokken door de andere leden. Ook de progressieve takwerking komt bij het ploegwerk tot uiting. Gaandeweg nemen leden meer taken en verantwoordelijkheden op zich. Toch houdt de leiding vast aan sturing. Ploegwerk, samenwerking en taakverdeling worden gestimuleerd, maar onder toezicht van leiding. Weekends en kampen zijn de favoriet van leiding en leden. Kapoenen en kabouters/welpen spelen liefst een bosspel. Alle leden houden van sportieve vergaderingen. Kapoenen en welpen houden vooral van knutselen. Jongivers en givers concentreren zich vaak op technieken. Het nachtspel is een vaste waarde bij givers, net zoals geldinzamelacties. Vergaderingen die elk jaar terugkomen bij alle takken zijn het bosspel, kookvergaderingen, weekends, overgang, tocht, zwemmen en andere sport. Brainstormen is de meest voorkomende manier om ideeën op te doen voor een vergadering (84%). Daarnaast gaat ongeveer de helft op internet zoeken. Een spelletjesboek, de VVKSM website, activiteiten of andere leiding inschakelen worden ook als bron gebruikt.

8. Publicaties op basis van hetzelfde onderzoek

/

9. Samenvatting

Dit onderzoek werd gevoerd op vraag van VVKSM om op een globale manier haar werking te bekijken en te evalueren. Het werd uitgevoerd door een groep studenten uit de eerste licentie communicatiewetenschappen en politieke en sociale wetenschappen van de Universiteit Antwerpen, in het kader van een leeronderzoek. Alle leiding in Vlaanderen werd via een open oproep aangespoord om deel te nemen aan het onderzoek. Door middel van een survey die in de periode van juni tot september 2004 werd verspreid in de vorm van een webenquête, werd ongeveer 1900 leiding bevestigd. In totaal werden er 1893 bruikbare vragenlijsten verkregen. Er werd zoveel mogelijk leiding gecontacteerd via een aantal algemene kanalen, vermits er geen mogelijkheid was om een aselecte steekproef van de leiding te nemen.

De centrale vraag van dit onderzoek is welke de effecten zijn van de producten van VVKSM. Is er een draagvlak bij de leiding voor de ontwikkelde doelen en methoden van VVKSM? Men wil op die manier te weten komen of de filosofie van scouting, bestaande uit thema's, basispijlers en speelvelden, door de leiding ingeburgerd zijn in de wekelijkse activiteiten van scouts en gidsen en in welke mate dit gebeurt. Men zocht een antwoord op deze vragen door de focus te leggen op 6 deelaspecten.

In de eerste plaats werd gekeken naar de achtergrond van de leiding. Wat betreft religie kan gesteld worden dat de meeste leiding niet echt gelovig is. Vrienden worden het allerbelangrijkst geacht en ook liefde en zelfontplooiing vinden leiding belangrijk, dit in tegenstelling tot financiële aspecten. Een tweede deel betreft het engagement en de motivatie van de leiding. De meeste scouts en gidsen kiezen voor leiding omwille van de sociale contacten en investeren heel wat tijd in hun werk, nemen een extra taak op zich en zijn goed gemotiveerd om in de leiding te blijven. Verder werd ook gekeken naar de tak - en groepswerking, de manier waarop de besluitvorming gebeurt en naar bepaalde aspecten van de wekelijkse vergaderingen van de scouts en gidsen. Het voorbereiden van de vergadering is het thema dat het meeste voorkomt tijdens een takraad. Een van de tradities binnen Scouting is het dragen van een uniform. Het volledige uniform wordt door heel wat groepen niet verplicht, maar de das en het scoutshemd met de kentekens worden wel vaak als verplicht beschouwd. Ten vierde wordt aandacht besteed aan de houding die de leiding aanneemt ten aanzien van hun rol. Volgens de leiding zijn respect voor anderen, samenwerking en sociale vaardigheden de belangrijkste eigenschappen om door te geven. Verder zijn ook zelfstandigheid en verdraagzaamheid kenmerken om aan kinderen over te dragen. Een vijfde deelaspect betreft het onderzoek naar de effecten van de communicatiedragers. Er werd nagegaan in hoeverre de website, de handboeken, het vormingsaanbod en een aantal takgerelateerde producten in de smaak vallen bij de leiding. De (tak)handboeken zijn daar een belangrijk onderdeel van. Minder dan de helft van de leiding maakt er ook werkelijk gebruik van en dit vooral als inspiratiebron voor het verzinnen van spelletjes en als hulpmiddel om problemen op te lossen. Wat betreft takgerelateerde producten is het kampvisum (jins) het best gekende takgerelateerde product, dit wordt door bijna iedereen gebruikt. Ook het organisatorisch handboek voor de groepsleiding en de brochure "Veilig gedropt" voor givingleiding is gekend en wordt gebruikt. Om de kwaliteit van het leidinggeven hoog te houden of te verbeteren geeft VVKSM ook een reeks van vormingsactiviteiten of cursussen. Deze activiteiten zijn bedoeld voor leiding en jins. Niet iedereen was vertrouwd met het vormingsaanbod. Een andere communicatievorm is de website van VVKSM die massaal wordt bezocht. Het zesde en laatste deelaspect betreft de basispijlers, thema's en speelvelden. De progressieve takwerking van VVKSM komt duidelijk tot uiting binnen de eerste basispijler. De basispijler dienst komt niet progressief voor in de takken. Ploegwerk als derde basispijler blijkt tot uiting te komen in de praktijk van scouting. Globaal genomen zijn de basispijlers medebeheer en engagement sterk aanwezig in de praktijkwerking, met een uitgesproken progressief karakter. Van de drie besproken thema's neemt "leefmilieu" een centrale plaats in bij Scouting. Het thema 'levensbeschouwing' is niet erg van belang voor de individuele leiding hoewel een grote meerderheid een groepsmissie of een ander bezinningsmoment houdt. Ook het Vlaamse karakter wordt van weinig belang geacht. De top 3 van de favoriete activiteiten van leden (volgens hun leiding) is sterk leeftijdsgebonden. Kapoenen en kabouters/welpen spelen het liefst een bosspel, jonggivers en givers echter niet, al blijft hun leiding het leuk vinden. Verder houden alle leden van sportieve vergaderingen en vooral weekends en kampen blijken de absolute favoriet te zijn van zowel leiding als leden.

Er kan in dit onderzoek niet vastgesteld worden dat de socialisatie van de filosofie van scouting een resultaat is van de producten van VVKSM. De manier waarop de leiding in de praktijk met de leden omgaat, kan immers gebaseerd zijn op een waardenpatroon dat reeds voor hun lidmaatschap aanwezig was.